

Skutečné smíření nemůže být založené na manipulaci

19.5.2026 - Jiří Nedvěd | Česká strana sociálně demokratická

Stěží by nás jen před pár lety napadlo, s jakou vervou a intenzitou se můžou témata druhé světové války a okupace, předválečného chování německé a maďarské menšiny nebo poválečné odplaty vrátit do centra veřejné debaty. Pokládali jsme je za uzavřená, odkázaná definitivně historikům. Oživování starých traumat v maďarsko-slovenských vztazích včetně nedávného zpochybňování Dekretů prezidenta republiky nebo blížící se Sudetoněmecké dny v Brně a nálady kolem nich nám ale naléhavě ukazují naivitu této představy.

Pro nás sociální demokraty jde o věc zvláště citlivou. Vypíchnu alespoň dvě příčiny.

Hlavní důvod je pochopitelně historický. Sociální demokraté patřili vždy k tvrdým odpůrcům nacionálního socialismu a mezi jeho první oběti. Ať už v Německu bezprostředně po lednu 1933, v Sudetech po podepsání mnichovské dohody a po březnu 1939 také v protektorátu. První československá republika, kterou čeští i němečtí sociální demokraté podporovali do samého jejího konce, také poskytla azyl mnoha německým uprchlíkům před Hitlerem. Sociální demokraté hluboce věřili v Masarykův stát, který většina sudetských Němců naopak ve 30. letech rozbíjela, a během války a okupace jich tisíce zahynuly, včetně stranických špiček.

Zadruhé, provokační forma pozvání sudetoněmeckého sněmu do Brna a emoce, které se kolem něho v posledních týdnech rozhořely, poškozují ve svých důsledcích velmi dobré vztahy mezi Německem a Českou republikou, na jejichž budování se právě Sociální demokracie od 90. let podílela, ať už rozvojem vazeb s německým sociálnědemokratickým hnutím, nebo jako vládní strana přímým jednáním s vrcholnými představiteli Spolkové republiky. Při všem respektu a snaze o pohled do budoucna ale Sociální demokracie nikdy nezapomínala na to, co se mezi našimi národy odehrálo, na rozdělení odpovědnosti za tyto události a na jejich časovou a příčinnou souvislost.

A dovolím si ještě jedno předznamenání. Když dnes budeme jako sociální demokraté hovořit o sudetských Němcích, o tzv. Benešových dekretech nebo o plánovaném sněmu Sudetoněmeckého landsmanšaftu v Brně, nesmíme zapomenout na jednu zásadní věc: historie se nemá stát zbraní politické hysterie ani laciného nacionalismu. Sám rozhodně nehodlám rozehrávat staré křivdy proti dnešním lidem.

Stejně tak ovšem odmítám relativizaci historické zkušenosti této země. Československo nevzniklo jako stát nenávisti vůči Němcům. Naopak. Byla to demokratická republika založená na občanských právech, parlamentní demokracii a sociálním pokroku. A byť soužití Čechů a Němců v první republice mělo své potíže a Češi ne vždy vystupovali s dostatečným porozuměním, nic z toho neopravňovalo naše německé sousedy v Sudetech či jinde ke snaze o její zničení, nadto v zájmu odporné nacistické diktatury.

A musím znovu vyzdvihnout, že právě němečtí sociální demokraté v českém pohraničí patřili mezi nejodvážnější odpůrce Hitlera. Zatímco Henleinovo hnutí tlačilo Sudety k rozbití republiky, oni varovali před nacismem. Stávali se za to terčem násilí přívrženců Sudetoněmecké strany a později za to platili vězením, emigrací i životem. Němečtí sociální demokraté nám dokazují, že tehdejší konflikt nebyl jednoduchým střetem Čechů a Němců, ale také střetem demokracie s totalitním nacistickým systémem.

A víme, jak to skončilo. Mnichovská dohoda znamenala zničení Československa a otevřela cestu k okupaci, teroru a válce. Český národ zažil popravy, koncentráky, vypálené obce, perzekuci i pokus o vlastní likvidaci. Tato zkušenost hluboce poznamenala poválečné rozhodování. Když dnes někdo mluví o Benešových dekretech, musí si připomenout, v jaké atmosféře vznikly: po největší válce v dějinách, po okupaci, po statisících mrtvých, po zkušenosti s rozbitím republiky zevnitř. Nebyly českou zvláštností, byly součástí poválečného uspořádání Evropy, reakcí na katastrofu, kterou rozpoutal německý nacismus.

To neznamená, že se v těsně poválečném období u nás nestaly velké tragédie a nespravedlnosti. Staly. A až na pár extremistů je v Česku nikdo nepopírá. Opakovaně zazněla slova lítosti i omluvy za excesy spojené s divokým odsunem. Ale odmítám dnešní pokusy vytrhávat tehdejší události z historického kontextu a vidět počátek dějin v roce 1945. A stejně odmítám představu, že existuje jakási dědičná vina české politiky vůči organizacím, které dodnes nedokázaly vždy jednoznačně reflektovat historickou odpovědnost velké části sudetoněmecké reprezentace za rozbití Československa.

Považuji za chybu, že se v Brně má konat sněm Sudetoněmeckého landsmanšaftu jako údajné gesto smíření. Jednak jeho dopad bude přesně opačný a jednak naše země už jednu důležitou cestu česko-německého smíření dávno našla. Tou byla Česko-německá deklarace z roku 1997. Dokument, který nevznikl na základě emocí, mediálních gest nebo přepisování historie, ale na základě politické odpovědnosti obou států.

Deklarace jasně pojmenovala německou odpovědnost za Mnichov, nacismus, rozbití Československa a utrpení českého národa. Zároveň česká strana vyjádřila lítost nad utrpením nevinných lidí během poválečného vysídlení. A především: obě země se tehdy dohodly, že nebudou své současné vztahy zatěžovat politickými a právními spory minulosti. To byla státnická dohoda, která umožnila skutečné usmíření. Díky ní máme dnes s Německem nejlepší vztahy v moderních dějinách.

Jsem přesvědčen, že takto citlivé symbolické otázky mají být řešeny v duchu této deklarace – tedy mezi demokratickými institucemi obou zemí, s respektem, odpovědností a mandátem. Nikoli formou aktivistických gest oděných do vzletných slov. A právě to je podle mě jeden z problémů celé brněnské akce v Brně.

Sněm Sudetoněmeckého landsmanšaftu na naše území totiž nepozval český stát, město Brno nebo jiná demokraticky potvrzená reprezentace občanů. Zvou jej iniciativy typu Meeting Brno a skupiny lidí, které samy sebe pasují do role arbitrů historického smíření, aniž by k tomu měly společenský nebo politický mandát. Jejich „zvací dopis“ z roku 2025 přitom příznačně mluví nejprve o tragédii vyhnání a následně vedle sebe nerozlišeně staví válečné utrpení a vyhánění jako dva obdobné „projevy nenávisti“.

Od toho už je jen krůček k extremistickým názorům, které dnes veřejně hlásá například Martin Exner, až do podzimu 2025 poslanec hnutí STAN, mimo jiné také velký příznivce sudetoněmeckého sněmu v Brně – dovolím si ho citovat: *„Při divokém ‚odsunu‘ se Češi dopustili mnoha stejně odporných zločinů jako nacisté na ženách a dětech a dokonce na německy mluvících Židech, kteří se vrátili z koncentráků. Němci měli svoje bestie i svoje hrdiny a Češi také.“*

Tady už vidíme naprosto neuvěřitelné smývárny obrysů, kdy je v Exnerově mentálním amalgámu nacistickým státem organizované a prováděné, plánované, ideologií podepřené, na našem území 6 let trvající násilí, které zde přineslo více než 350 000 mrtvých, stavěno naroveň zhruba dvaceti týdnům živelných násilností a řádění jednotlivců a skupin, které československý stát jeví snahu potlačit, jakmile k tomu získá capacity, a jemuž nezřídka, za případy všechny například v Liberci, aktivně brání jednotky Rudé armády.

Neomalení hostitelé se pak nemůžou divit reakci značné části české veřejnosti, ale i paměťových spolků přeživších a pozůstalých po nacistickém teroru, jako je třeba Lidice Memory, které svým jednáním namyšlené obešli, že je dnes vnímají jako falzifikátory dějin. Tohle není cesta ke smíření. To je cesta k otevírání ran, dalšímu rozdělování společnosti a dalšímu kolu kulturních válek u nás. Nota bene, když je každý, kdo akci ve stávající podobě jakkoli zpochybní, okamžitě cejchován jako český šovinista...

Druhá zásadní věc, kterou po mém soudu nelze ignorovat, je sama pozvaná organizace a její historie. Sudetoněmecký landsmanshaft přece není jen tak nějaký spolek, nejde o skupinku literátů nebo rozesmátých krajánků. Neříkám, že každý dnešní člen landsmanshafu nese za jeho minulost odpovědnost. Ale taky není možné předstírat, že tato organizace žádnou historickou zátěž nemá.

Už jeho název vede k nacionalistickému mýtu o krvi a půdě. Spoluzakládali ho a v jeho vedení dlouho stáli prokazatelní nacisté – včetně gestapáků, dozorců z koncentračních táborů nebo funkcionářů NSDAP – nebo lidé spojení s nacionalistickou a protičeskou politikou předválečných Sudet.

Součástí historie landsmanshafu byla přinejmenším donedávna také přítomnost radikálních nacionalistických proudů, například Witikobundu, revanšistické neonacistické organizace, před níž dlouhodobě varoval Spolkový úřad pro ochranu ústavy. I to je důvod, proč značná část české veřejnosti vnímá symboliku této organizace velmi citlivě a s nedůvěrou.

Jestliže tedy dnes představitelé landsmanshafu rádi hovoří o historické překonanosti a vyčpělosti Dekretů prezidenta republiky, je otázkou, jestli není historicky překonaná a vyčpělá především existence samotné této organizace čerpající smysl své existence z traumatu vysídlení.

Místo toho, aby organizátoři v Brně vedli citlivou a širokou veřejnou debatu dovnitř naší společnosti, cítí se ve svém egomaniactví být nad ni povýšeni, a tváří se často, jako by jakýkoli kritický hlas byl automaticky projevem nacionalismu nebo extremismu.

Jenže není. Je legitimní nesouhlasit s konáním tohoto sněmu. Je legitimní hájit historickou zkušenost vlastní země. A je legitimní chtít, aby otázky takové citlivosti byly řešeny s mnohem větší společenskou shodou a odpovědností.

Ne proto, že bych chtěl otevírat národnostní konflikty nebo že bych odmítal dialog mezi Čechy a Němci. A už vůbec ne proto, že bych zpochybňoval dnešní partnerství České republiky a Německa. Německo je dnes náš demokratický partner, spojenec a přítel. A právě přátelství mezi národy musí stát na vzájemném respektu k historické zkušenosti.

Jenže veřejné symboly mají význam. A konání tohoto sněmu právě v Brně – městě, které samo nese složitou historickou paměť poválečných událostí – může velká část veřejnosti oprávněně vnímat jako necitlivé gesto. Je s podivem že zrovna ti, kteří v jiných souvislostech překypují ohledy u potenciálně zraňujících činů či dokonce slov a pokládají se za kulturní a společenskou elitu, nedokážou tuto elementární zásadu a cit uplatnit vůči pamětníkům z vlastního národa.

Česká politika nemá podporovat akce, které zbytečně otevírají staré rány, aniž by přinášely skutečné smíření. To nevzniká z politických nebo mediálních gest. Ani vlamováním se do otevřených dveří. Skutečné smíření je dané nikoli nějakým barvotiskovým odpuštěním – copak lze heydrichiádu v pravém slova smyslu odpustit? –, ale uznáním, že věci minulosti by neměly otravovat společnou budoucnost, aniž by se překrucovala jejich historická podstata. A na tom se u nás až do nynějšího svévolného brněnského gesta úspěšně pracovalo 30 let.

Jiří Nedvěd, předseda Sociální demokracie

<https://sodem.cz/akt-aktuality/skutečne-smireni-nemuze-byt-založene-na-manipulaci>